

Indledning

Sang og musik bringer glæde. Og med salmer får man udover den umiddelbare glæde over de sproglige og musikalske kvaliteter også muligheden for indsigt i et stort indhold og en tradition, som salmen som genre repræsenterer.

Projektets formål er altså at få lært nogle salmer rigtig godt at kende. Og derfor er det vigtigste at komme godt i gang med at synge. Men salmerne har også en stor rigdom i deres indhold og derfor gives der med forskellige opgaver god mulighed for at dykke ned i ordlyd og indhold på de enkelte salmer.

Selve vejledningen er opbygget således, at der er et sæt overordnede øvelser, et ark med beskrivelse af hver salme og dertil et mindre sæt øvelser til den enkelte salme.

De overordnede opgaver kan dels bruges som indgang til arbejdet med salmerne, dels fungere som selve hovedarbejdet med salmerne alt efter hvor meget tid man ønsker at anvende til arbejdet. De overordnede opgaver kan bruges som indgang til salmen, mens eleverne i de specifikke opgaver kan komme dybere ved forskellige øvelser, hvor der i enkelte af dem også er inddraget elementer fra metoden Cooperative Learning. F.eks. når konfirmanderne skal stemme med fødderne, diskutere i dobbeltcirkler og tale sammen parvis eller i grupper af fire er det strukturer fra CL, der inddrages – de er markeret med (CL). Øvelserne til de enkelte salmer er inddelt efter fag, men inddelingen er blot vejledende, da en del af opgaverne kan anvendes i mere end et fag. Prøv i alle øvelserne at holde jer det overordnede tema for øje: Et liv i broget sammenhæng.

Som tidligere beskrevet falder projektet i tre faser:

1. trin:

Klasselæreren arbejder i klassen med inspirationsmateriale og salme-cd'en.

Den medfølgende cd har de valgte salmer indspillet, så den kan bruges i klassen til at synge efter.

2. trin:

I januar og februar måned vil der være mulighed for at besøge jeres lokale kirke, hvor salmerne kan synges i kirkerummet med den lokale præst. Aftale træffes med den lokale præst.

3. trin:

Alle tilmeldte klasser mødes til et stort afsluttende fællesarrangement den 9. marts 2011 i Sorø klosterkirke, hvor de 6 udvalgte salmer synges i et stort samlet kor af alle børnestemmerne.

Rigtig god fornøjelse og sanglyst!

Med venlig hilsen

På vegne af alle sognene i Sorø

Mette Marbæk, Sognepræst i Haraldsted-Allindemagle

mmjo@km.dk

Anvendte kilder:

Thomas Reventlow Bruun: "Håbets salmedigter", artikel på www.kirkenikoebenhavn.dk

Kirsten Münster: "På salmens tonestige", Folkekirkens skoletjeneste i Haderslev

Inger Lerstrup m.fl.: "Salmer på livets vej – baggrundsmateriale", Salmesang 2007 i Sorø

Nana Hauge: http://www.bornogengle.dk/resources/1/pdffiler/i_kor_med_alle_engle_0208.pdf

Jørgen Kjærgaard: Salmehåndbogen I og II, 2003

Overordnede opgaveside

- Den gode indgang til hver enkelt salme

1. Lytteøvelse

- Stil papir og farver frem. Ryk borde og stole ud til siderne i lokalet
- Lad eleverne lægge sig på gulvet og slappe af - på ryggen med lukkede øjne. Man skal ikke kunne røre hinanden
- Spil en salme uden sang. Bed eleverne om at lytte intenst til musikken og mærke, hvilke stemninger eller billeder, den fremkalder i hovedet. Når musikken stopper, skal eleverne forsøge at fastholde billederne indeni hovedet uden at snakke sammen. Der skal være helt stille i lokalet.
- Lad eleverne tegne den historie eller det billede, de så, mens de lyttede til musikken. De skal forsøge at fastholde stemningen i såvel motiver som farvevalg.
- Nu hænges billederne op. Nogle af eleverne får lov til at præsentere deres overvejelser, inden man sammen finder ud af, om der er enighed om en eller flere stemninger eller temaer.
- Nu røbes titlen på salmen. Eleverne skal nu overveje, hvorvidt salmens titel passer til det, de har tegnet.
- Hele øvelsen kan også laves med salmen med sang, så skal elevernes umiddelbare reaktion baseres på deres førstehåndindtryk af det samlede udtryk. Til sidst udleveres salmen, læses igennem, og eleverne skal overveje, hvorvidt førstehåndindtrykket passer på det egentlige indhold.

2. Sangøvelse

- Efter den første gennemlytning synges et vers igennem på la, la, la...
- Salmen synges igennem med teksten og stående.
- Eleverne skal nu overveje hvordan melodians stemning passer til indholdet i teksten.

3. Salmens indtryk

- Hvad kommer du til at tænke på, når du hører eller synger salmen?
- Hvilke billeder kan du huske?
- Tegn til salmen, evt. på arket hvor teksten er trykt.
- Hvad er din yndlingsætning? Og dit yndlingsvers?
- Hvad synes du om salmen?

4. Salmens indhold og stil

- Er der ord og vendinger, du ikke forstår?
- Hvad handler salmen om? Skriv nøgleord.
- Hvilke følelser indeholder salmen? (Glæde, angst, smerte, beundring, bekymring, usikkerhed, skyld, anger, taknemmelighed, tro, bøn, håb, ærefrygt, fortrøstning, tillid, andet?)
- Hvordan er Gud beskrevet i salmen - hvad kan Gud?
- Er der steder i salmen, hvor ordene klinger særligt godt sammen?
- Hvilke billeder bruges der?
- Hvilket sted i salmen er vigtigst? Er der et sted der er særligt vigtigt? Sker der et skift i salmen?
- Ved hvilke lejligheder kan salmen bruges?

5. Salmens tilblivelse

- Hvem har skrevet salmen?
- Hvornår er den skrevet? Og er der digtet videre på den, er den gendigtet eller oversat?
- Hvem har skrevet melodien og hvornår er den (de) skrevet?
- Hvad kom først tekst eller melodi?

6. Samtale om "et liv i broget sammenhæng"

- Hvad tænker I på, når man siger "et liv i broget sammenhæng"? Lav en brainstorm på tavlen.
- Findes der andre udtryk for forskellighed i fællesskab? (mangfoldighed, pluralistisk, multikulturelt). Hvilke billeder bruges i salmen på det?
- Del tavlen om i to og lav en brainstorm: På den ene side: Hvori består forskellighederne mellem mennesker? (Kultur, køn, tro, overbevisninger...) På den anden side: Hvori består sammenhængen/fællesskabet?
- Diskutér først i mindre grupper af fire, dernæst i hele klassen: Hvad binder os sammen?

7. At læse et billede

- Se på det billede som hører til salmen, mens salmen eller salmens melodi kører i baggrunden (Se bilag, kan eventuelt kopieres over på en overhead).
- Hvilken stemning er der i billedet? Skriv stikord, men tal ikke sammen.
- Fortæl på skift om en ting, der kan ses på billedet - først de konkrete genstande, derefter noget om tid og sted.
- Spørgsmål der kan stilles:
 - Hvad forestiller billedet?
 - I hvilken højde befinder beskueren sig?
 - Hvordan er farvevalget og hvordan virker det?
 - Hvilke kontraster er der?
 - Er Gud til stede i billedet?
- Hvis maleren har lavet billedet ud fra en historie - hvilken fortælling kunne det så være? Brug først 5-7 minutter på at kigge på billedet og skriv derefter historien ned på 15-20 minutter. Giv fortællingen en titel. Sæt eleverne sammen tre og tre og lad dem læse historierne op for hinanden. Diskutér i hele klassen, hvordan "et liv i broget sammenhæng" kom til udtryk i elevernes fortællinger.

752 Morgenstund har guld i mund

1 Morgenstund
har guld i mund
for natten Gud vi love;
han lærte os, i Jesu navn,
som barnet i sin moders favn
vi alle sødt kan sove.

2 Morgenstund
har guld i mund;
vi til vort arbejde ile,
som fuglen glad i skov og vang
udflyver med sin morgensang
genfødt ved nattehvide.

3 Morgenstund
har guld i mund,
og guld betyder glæde,
og glædelig er hver en dag,
som leves til Guds velbehag,
om end vi måtte græde.

4 Gå da frit
enhver til sit
og stole på Guds nåde!
Da får vi lyst og lykke til
at gøre gavn, som Gud det vil,
på allerbedste måde.

5 Sol opstår,
og sol nedgår,
når den har gjort sin gerning;
Gud give os at skinne så,
Som himmellys, skønt af de små!
Da randt for os guldterning.

Tekst skrevet af N.F.S. Grundtvig
Melodien er skrevet af Thomas Laub 1916

Kort beskrivelse af Grundtvig og hans tid

(se mere ved salme 41)

Slutningen af 1700-tallet og første halvdel af 1800-tallet er præget af frihedsbevægelser. I 1788 ophæves stavnsbåndet, så de danske bønder får deres selvstændighed. Den franske revolution i 1789 smitter af på hele Europa. Også på den hjemlige politiske scene vokser kampen for at få lov at udtrykke sine meninger. Det kulminerer med Grundlovens indførelse i 1849, der erstatter enevælden. Forinden havde også forskellige kristne vækkelsesgrupper som f.eks. baptisterne kæmpet mod statsmagten for at opnå trosfrihed. Åndshistorisk har vi lagt pietismen bag os og befinder os fra ca. 1750 i oplysningstiden, hvor fornuft og moral er i højsædet. Som noget nyt opstår der kirkekritik. Mennesker anerkender ikke længere som en selvfølge Bibelens autoritet og kristendommens sandhed. Jesus betragtes som en stor morallærer, og ikke som frelseren. En modreaktion kommer i løbet af 1800-tallet: mange synes, at det kristne budskab er blevet for udvandet. Man vender tilbage til en mere bibelsk inspireret kristendom, hvor åbenbaringen sættes over fornuften. Denne nyorientering skaber grobund for de store vækkelser med Indre Mission og grundtvigianismen. Grundtvig er præget af den nye frihedstænkning, men samtidig vender han i prædikener og salmer tilbage til en ældre kristendom, som udfoldes på ny.

Kort beskrivelse af Grundtvig og salmerne

Grundtvig har skrevet cirka 1500 salmer! Han har skrevet næsten en tredjedel af de 754 salmer i Den Danske Salmebog. Nogle digtede han selv, andre gendigtede eller oversatte han fra gamle salmer. Han ønskede at bidrage til at forny salmesangen og datidens salmebog fra 1798, da den var præget af oplysningstidens fokus på fornuft, som Grundtvig ikke har noget tilovers for. Grundtvig var ret upopulær i ledende kirkekredse, der gik derfor en del år, inden hans salmer blev officielt anerkendte. Først i salmebogen fra 1855 er Grundtvig for alvor repræsenteret. Grundtvigs salmer er gudstjenestesalmer. De omhandler tit, at Gud selv er til stede hos menigheden, når den holder gudstjeneste – i dåb og nadver og ordet, der prædikeres. Det er fællesskabssalmer og derfor vi-salmer – ikke jeg-salmer. Grundtvig har fokus på jubel- og lovsang. Han taler derfor ikke så meget om Jesu lidelse og død, som om den opstandne Kristus som livets herre. Ikke så meget om den enkeltes anfægtelser eller pietistiske livsfornægtelse, som om glæden over frelsen og over jordelivet. For Grundtvig er det vigtigt, at Guds rige ikke kun er noget hinsides, men er midt blandt mennesker, der hvor kærligheden råder.

Beskrivelse af salmen

Salmen blev offentliggjort i 1853. Gud lærte os at sove sundt "i Jesu navn" dvs. efter at have bedt aftenbøn. Ledetråden igennem de første vers af salmen er ordet 'guld'. Det er morgenstundens "guld" der er i fokus i v. 1 - eller aurora - 'den gyldne', som morgenrøden hedder på latin. Men allerede i v. 2 skifter guldets værdi. Her betegner det arbejdet, dét at kunne udrette noget til 'Guds velbehag', som det siges i v. 3, hvor guldets nu direkte 'betyder glæde'. Guldets dukker op igen i sidste vers, hvor det triller hen over menneskets livsvej i form af en 'guldterning'. Guldterningen viser hen på den tilfældighed, som skæbnen ell. fortuna ell. lykken spilles med. Lykken er lunefuld, men lykkes det os, ved Guds hjælp, at skinne som - ganske vist små himmellys - gøre gavn, som Gud det vil, på allerbedste måde, så falder lykkens gyldne terning heldigt for os. Altså ikke ved tilfældigt spil, men som en Guds nådegave.

Opgaveside

Dansk

- ⇒ Diskutér spørgsmålet: "Hvad er en salme?"
 - En sang, der handler om Gud? (Ja, men rapperen Jokerens "Fadervor" er den så en salme?)
 - En tekst, der står i en salmebog? (Ja, men hvad så med alle dem der ikke er blevet optaget i en salmebog?)
 - En tekst der afspejler nordmanden Ingemann Ellings fem krav: Dogmatisk – salmen skal afspejle kirkens lære; Poetisk/kunstnerisk – et digt, med de stilistiske krav, der måtte være til det (rim, sammenlignelighed i antal stavelser osv.); Hjerteligt – det er ikke nok kun at være dogmatisk korrekt, men må udtrykke ægte og vedkommende (tros-)erfaring for fællesskabet og den enkelte, altså på én gang rummeligt og præcist; Folkeligt – det er ikke nok kun at være stilistisk korrekt, det skal også have folkelig appel; Liturgisk – skal kunne synges i gudstjenesten af en samlet menighed og skal have relevans for det der foregår i gudstjenesten (dåb, nadver, begravelse, lovsang).
- ⇒ Beskriv dagens gøremål for en nutidig familie
- ⇒ Lav et morgendigt

Kristendom

- ⇒ Hver elev får udleveret et lille stykke papir. Efter at have hørt salmen, skal hver enkelt skrive et spørgsmål på papiret. Spørgsmålet skal starte med f.eks.: "Er Gud....", eller "Hvad betyder...." eller "hvem er...". Når alle har skrevet ét spørgsmål op, så stilles klassen op i to cirkler – en indre og en ydre, hvor dem i den indre står med front imod dem i den indre. Nu skal de to og to stille hinanden deres spørgsmål. Når de har besvaret spørgsmålet hver især, skal de bytte seddel og den ydre cirkel rykker en gang imod højre. Opgaven fortsætter til cirklen har været en hel gang rundt, hvorefter læreren samler alle spørgsmålene ind og diskuterer et par af dem i plenum. (CL)

Musik

- ⇒ Skriv selv et salmevers: Del klassen op i mindre grupper, der hver nedskriver nøgleord, stemninger og begreber som skal komme til udtryk i salmen - det skal fungere som inspirationsmateriale. Skabelonen til det nye salmevers findes ved at læse et vers fra salmen - antallet af stavelser i hver linje skal passe med antallet af stavelser i det nye vers. Når alle salme-versene er færdige, samles de og den nye salme synges eventuelt med cd'en som akkompagnement.

Billedkunst

- ⇒ Se på billedet fra skoleklassen, mens I lytter til salmen. Diskutér/fortolk hvad vers 4 betyder i forhold til det billede. Sæt eleverne til at illustrere vers 4 i forhold til deres egen hverdag.

52 Du, Herre Krist, min frelser est

1 Du, Herre Krist,
min frelser est,
til dig jeg håber ene;
jeg tror på dig,
o, bliv hos mig
miskundelig
alt med dit ord det rene!

2 Jeg slår min lid
nu og altid
kun til din rige nåde;
o Jesus sød,
hjælp mig af nød,
ja, for din død,
frels mig fra synd og våde!

3 Går sorgen på,
din sjæls attrå
er altid at husvale.
Hvad nød er der,
Hvor du er nær?
O Herre kær!
Dig mon jeg mig befale.

4 Jeg være vil,
o Jesus mild,
hvor du mig helst vil have;
jeg lukker ind
i sjæl og sind
dig, Herre min,
med al din nådegave.

5 Da ved jeg vist,
o Jesus Krist,
du vil mig ej forlade.
Du siger så:
Kald du mig på
hjælp skal du få,
og intet skal dig skade.

6 Giv os, o Gud,
vi på dit bud
må leve så tilsammen,
at vi hos dig
evindelig
i Himmerig
kan få din glæde! Amen!

Tekst Hans Christensen Sthen
Melodien er skrevet af A. P. Berggren i1852

Kort beskrivelse af Sthen og hans tid

Hans Christensen Sthen angiver i et selvbiografisk digt sin fødselsdato til den 25. november 1544 i Roskilde. Hans nøjagtige dødsdag kendes ikke, men kan anslås fra arkivoptegnelser til år 1610. Han levede en lille generation efter reformationen. Han arbejdede igennem sit liv som skolemester og rektor i Helsingør, og efterfølgende som kapellan først ved sognekirken Sct. Olai og senere i Malmø. Luther ønskede under reformationen at give salmesangen tilbage til menigheden, da salmesang i gudstjenesterne ellers overvejende lå hos klostrenes kor og var på latin. Så i tråd med hele reformationens tanker om at komme tilbage til kernen af kristendommen og at gøre det forståeligt for hvermand, så blev der skrevet tyske salmer, der byggede videre på de traditioner, der allerede ligger i Bibelen, nemlig de 150 Davids salmer, der således blev gendigtet.

Kort beskrivelse af Sthen og salmerne

Sthens store bidrag til de danske salmer består i deres mundrette danskhed i en tid – efter reformationen - hvor salmer på nationalsproget stadig var en nyhed. I det hele taget roser han sig af at have skrevet "Kristelige forandrede viser". Det betyder, at han benyttede tidens drikke- og danseviser og gav dem et nyt indhold og gøre dem til salmer; og ofte bevarede han en række oprindelige ord. Han optager altså den danske lyriske tradition fra gamle sange som dagvisen og hele den folkelige vise-digtning, hvis stil og melodier han bruger. Der er i Sthens salmer en gennemgående længsel efter de sidste tider og Jesu genkomst. Men det er betegnende, at Sthen ikke som mange af sine samtidige stiller sig dømmende an og maner til omvendelse i lyset af den forestående genkomst. Hos Sthen er det ikke en angst for dommedag, der betones, men tværtimod en glad forventning til Kristi komme. Han sætter alt sit håb til Kristus (se v. 3: "Hvad nød er der..."). Genkomsten bliver ikke en truende formaning, men en del af selve håbet til Kristus. Han taler til os i glæden, men også dér, hvor vi oplever det, som om vores verden er ved at gå under. Og med sine ord holder han os bestandig fast på håbet. Der er et sted at vende sig hen. Vi står ikke ene (se v. 5) og derfor er han blevet kaldt 'håbets salmedigter'.

Beskrivelse af salmen

Salmen udkom første gang i 1589, hvor den stod under overskriften: "En Christelig Supplicatz til Guds søn" – altså et bønsskrift til Jesus Kristus. Ordlyden er siden blev gendigtet mange gange, heriblandt af Grundtvig, men det var Hammerichs version på 6 vers, vi har i salmebogen. Salmen i sin nuværende form fremstår ordknap og stram, som en nærmest kommanderende erklæring, især i sammenligning med Stehns oprindelige milde bøn. Derved sætter salmen tillid til Kristus ind som et slags kampbråb. Den nuværende gendigtning følger originalens struktur ved at forblive i 'jeg'-formen indtil sidste vers, hvor perspektivet udvides til at omfatte fællesskabet omkring den, der synger. Samtidig peger sidste vers frem og udover det jordiske liv, der synges om, til det himmelske evige liv. *Ordforklaring:* V. 1 'est' er en gammel form af 'er'; 'ene' – 'kun'; 'miskundelig' betyder her 'barmhjertig'; alt med dit ord det rene – *kun dit uforvansket ord*, altså uden fejlære eller anden menneskelig påvirkning. v. 2 'Jeg slår min lid' – jeg sætter min tillid til; 'for din død' – Kristi død i den troendes sted ; 'våde' i betydningen 'ulykke' eller 'ødelæggelse'. v. 3 'Din sjæls attrå' – dit (Kristi) begær, længsel, der fører til 'husvale' – en befriende trøst. v. 6 'dit bud' – næstekærlighedsbudet.

Opgaveside

Dansk

- ⇒ Find ord, du ikke ved, hvad betyder.
- ⇒ Hvem er fortælleren i salmen? Er det den samme i alle vers?
- ⇒ Find alle sætninger, hvor der udtrykkes tillid (f.eks. v 1, linje 3 og 4; v. 2, linje 1; v. 5, linje 3). Hvilke situationer kan en sådan tillid til at man ikke er alene være god? (Ved mobning? Ved skænderier? Ved hjemve og savn? Ved dødsfald? Diskutér eventuelt spørgsmålet først to og to, så fire og fire og til sidst i hele klassen (CL).
- ⇒ Hvordan kan det sidste vers 6 forstås? Hvad siges der? Skriv en kort fortælling om en situation, hvor det var godt at I var flere der stod sammen i fællesskab.

Kristendom

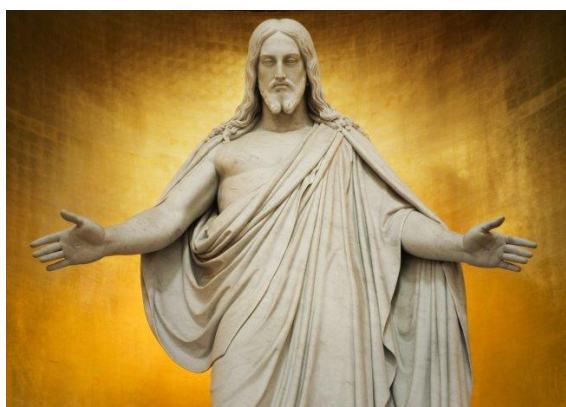
- ⇒ Hvad er nåde eller en nådegave? (gave, begavelse, livsmod, glød, at der altid er en vej, at man får en chance til, at man bliver tilgivet).
- ⇒ Lad eleverne tale sammen to og to i to minutter om hvert af nedenstående spørgsmål (CL), og tal derefter evt. om det i plenum ved, at konfirmanderne refererer, hvad den anden sagde:
 - Er det vigtigt at sige undskyld?
 - Hvad er sværest? At bede om tilgivelse, når du har begået en fejl, eller er det at tilgive en anden, som har gjort dig ondt?
 - Er der noget, som ikke kan tilgives?
 - Hvordan får man genoprettet forholdet til den person eller gruppe, man har svigtet?
- ⇒ Undersøg tiden omkring reformationen – se på skolebiblioteket/skolens computere. Hvad ændrede sig i forhold til tiden før? Hvem regerede i Danmark på den tid?

Musik

- ⇒ Syng salmen igennem. Tal om hvad der gør den let/svær at synge. Kan gøres ved at udvælge den ene ende af lokalet til at være ja, den anden nej, midt imellem er måske/ved ikke. Stil spørgsmålene: Er salmen let at synge? Kan du lide melodien? Passer melodien til teksten? Efter hvert spørgsmål skal de forklare to og to, hvor de står, hvorfor de står som de gør. Spørg derefter et par stykker i plenum, hvorfor de står som de gør og gå videre til næste spørgsmål.
- ⇒ Spil en af de moderne salmer (nr. 29). Hvad er forskellen på de to melodier, der gør det tydeligt, at der er mange hundrede år imellem, at de blev skrevet?

Billedkunst

- ⇒ Hver elev skal tegne noget de forbinder med tryghed. Tag derefter billedet af Thorvaldsens Kristus-figur – udtrykker den noget af det samme som de har tegnet?

29 Spænd over os dit himmelsejl

1 Spænd over os dit himmelsejl.
Rør jorden med din finger.
Lad himmelbuen være spejl
for lyset, som du bringer.
Sæt fredens bue som et skjold
mod mørke, sød og krigens vold –
du himmelbuens Herre.

2 Skænk os det klare kildevæld,
som skaber liv i strømmen.
Vi finder ikke kilden selv,
så hold os fast på drømmen:
At du er livets kilde, som
får blinde til at se sig om –
du underfulde Herre.

3 Vær sol på vores mælkevej,
og varm os i din sfære.
Lad Hellig-ilden brede sig,
så vi får mod at bære
vor klode som en blomstereng,
et liv i broget sammenhæng –
du fællesskabets Herre.

Leif Rasmussen 1988
Melodien er skrevet af hans Holm i 1988

Kort beskrivelse af Rasmussen og hans tid

Leif Rasmussen, født i 1943, er som uddannet lærer en del af højskolemiljøet, ansat som højskolelærer på Silkeborg Højskole siden 1978. Han har gennem sit arbejde som kristendoms-formidler fundet inspiration til en ganske stor samling af sange, salmer og digte, hvoraf kun én salme er optaget i Den Danske Salmebog. (se i øvrigt om tiden under salme 369)

Beskrivelse af salmen

Salmen står som en henvendelse til den treenige Gud, som salmen samtidig beskriver, med et vers til hver af Hans fremtrædelsesformer. Den er således nærmest en lovsang og vil kunne synges året rundt. Den har en let forståelig tekst med gode billeder.

v. 1 Er en bøn til Gud skaberen af himmelbue og regnbue om fred, forsoning og beskyttelse i – og på trods af – en virkelighed af krig og vold, der ikke altid afspejler det gode, Guds lys. (jf. 1. mosebog 9,13)

v. 2 Er et udtryk for den drøm, eller måske bedre formuleret det håb, at Jesus fortsat vil gøre sine undere i en blind og forblændet verden. En bøn til at vi bevares i troen og tilliden til den kraft. (jf. Åb 7,17 og 21,6; Matt 11,5 og 15,31; Luk 4,18 og 7,21; Joh 9,18f. og 11,37.)

v. 3 Om at Helligånden fortsat vil gøre sin oplysende og fællesskabsstiftende virkning, og vende forskelligheden til noget værdifuldt – 'et liv i broget sammenhæng'. (jf. ApG 2,3.)

Opgaveside

Dansk

- ⇒ Hvem er salmen henvendt til? Hvem er "du" i salmen?
- ⇒ Beskriv ud fra et vers af gangen de tre 'personer' - hvad siges der om Skaberen i første vers, om Jesus i andet vers og om Helligånden i sidste vers?
- ⇒ Hvilke ord viser, at salmen er en bøn? (Udsagnsordene i bydeform)
- ⇒ Prøv at tælle ord der er taget fra naturen - Diskutér ordenes betydning og

Kristendom

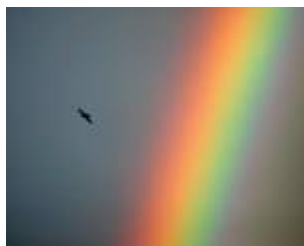
- ⇒ Hvordan er gud beskrevet i denne salme? Hvad betyder det, at der er tale om en tre-leddet gud? (Far, Søn, Helligånd - fortid, nutid og fremtid)
- ⇒ Hver elev nedskriver på en seddel et spørgsmål, der stiller spørgsmål til treenigheden. Alle eleverne går rundt blandt hinanden og skal gå sammen to og to, når læreren klapper. De skal stille spørgsmålet til hinanden og bytte, når de har svaret. Og så gå videre til næste. De skal gå til en ny person hver gang (CL).
- ⇒ Hvilke ord peger på, at salmen er en bøn? Hvad vil det sige at bede?
- ⇒ Læs Fadervor (Matthæusevangeliet 6,9-13). Diskuter forskellen på a) en bøn b) en ønskeseddel c) en ordreseddel.

Musik

- ⇒ Prøv at lave en rap-udgave af salmen.
- ⇒ Dans salmen: i kredsdans (Er bedst at lave, når de har sunget den nogle gange og kender den). Man danner kreds med hinanden i hånden og går venstre om, mens man skiftevis kigger på sin makker på den ene side (linje 1 og 3) og på den anden side (linje 2 og 4). Derefter går alle ind mod midten og løfter hænderne op undervejs (linje 5) og tilbage igen, mens hænderne tages ned (linje 6). Ude i kredsen igen går alle ned i knæ og rejser sig langsomt op og løfter armene over hovedet (linje 7).

Billedkunst

- ⇒ Klip salmen op i mindre bider og fordel et par linjer til hver elev eller mindre grupper af elever sammen. Lad dem illustrere salmelinjerne. Sæt til sidst billederne op ved siden af hinanden i rækkefølge og syng salmen.
- ⇒ Lav billedanalyse af forskellige treenighedssymboler (se bilag)
- ⇒ Syng salmen igennem. Tegn Gud ud fra den forestilling, som I har eller salmen giver. (se evt. bilag 3 - et kildevæld)

369 Du, som gir os liv og gør os glade

1 Du, som gir os liv og gør os glade,
du, som holder af os, som vi er,
du, som åbner bøgehækkens blade,
du, som skaber blomst og bi og bær,
uden dig var alle marker golde,
uden dig var alle hjerter kolde.

2 Uden dig har kolde spekulanter
skabt en hverdag uden lys og luft,
uden tid til børn og gamle tanter,
uden fuglesang og blomsterduft.
Uden dig må glæden gå på krykker,
uden dig må livet gå i stykker.

3 Uden dig forråder vi hinanden,
uden dig går vores sind i chok.
Uden dig går folket fra forstanden,
hele verden går mod ragnarok.
Derfor råber vi i angst og smerte:
Lær os én gang til, hvad Jesus lærte:

4 »I kan ikke tjene Gud og Fanden,
I må vælge mellem liv og død.
I skal ikke tjene på hinanden,
I skal dele glæde, sorg og brød.
Tjen hinanden, I er alle lige,
der er ingen rige i mit rige!

5 I skal se med kærlighedens øjne,
alt det skabte skal I passe på.
I skal ikke tro på gyldne løgne,
i mit rige er de store små.
I skal ikke frygte nogen fjende,
kærlighedens liv har ingen ende!«

6 Du, som åbner døren gennem døden,
når vi drikker af dit hjerteblod,
vis os midt i mørket morgenrøden,
giv os hvedekornets kraft og mod.
Du, som åbner bøgehækkens blade,
giv os liv og lys, og gør os glade!

Tekst skrevet af Hans Anker Jørgensen
Melodien er komponeret af Hans Anker Jørgensen.

Kort beskrivelse af Jørgensen og hans tid

Hans Anker Jørgensen, født i 1945, læste teologi ved Københavns Universitet i årene 1964-1974, en tid der stod i 68'ers oprørets tegn. En hel generation af unge havde øget politisk engagement og interesse. Tidens strømninger, med øget socialbevidsthed og opgør med de klassiske socialklasser, ses også hos Jørgensen. Hans salmer er præget af hans blik for det han så som det højreorienterede i måden som kristendommen førhen blev videregivet, og har været optaget af en samfundsrelateret og antiautoritær og -elitær kristendomstolkning, også i sine mange salmer. Således ligger der også i Jørgensens salmedigtning et opgør med tidligere tiders retning for forkyndelse. Han mente at udgangspunktet måtte være, "Jesus satte sig ned i de nederstes sted", som han skriver i en af sine salmer. Derved kan man ikke rydde det politiske i det kristne budskab ud af hverken salmer, bønner eller prædiken. "Gud ses i kristendommen ikke oppefra, men nedefra" udtaler han. Fokus er derfor ofte på menneskets værdighed

Kort beskrivelse af Jørgensen og salmerne

Hans Anker Jørgensens salmedigtning er udtryk for et forsøg på at lade evangeliet komme til orde for dem, som er de små i det moderne, teknologiske og industrialiserede samfund. Han arbejder bevidst med at stille evangeliet på deres side, vendt mod magthavere, profitmagere, pampere og miljøødelæggere. Af samme grund er hans salmer blevet mødt med lige dele begejstret tilslutning og utilsløret skepsis og forbehold, og det var således kun under pres, at hele 6 af hans salmer blev optaget i salmebogen. Hans Anker Jørgensens salmer har fra begyndelsen været brugssalmer. De er først og fremmest skrevet til gudstjenester og møder, hvor han sammen med sin menighed havde brug for at synge salmer som et direkte og autentisk udtryk for den fælles tro. Dels som en kirkegængers udtryk for sin deltagelse i gudstjenesten, dels som salmer, sange og viser til konkrete folkelige og kirkelige begivenheder.

Beskrivelse af salmen

Salmen er skrevet i 1982, som slutningen på et foredrag med titlen: Ansvar for alt det skabte. Foredraget blev holdt på en økumenisk familielej på Ømborgen. I den tid heftige diskussion af Hans Anker Jørgensens salmer, ikke mindst denne, har salmernes moderne beskrivelser af virkeligheden og erfaringsudtryk ofte skygget for det, som altid er tyngdepunktet i dem: Nemlig konfrontationen mellem det kristne evangelium og den tilværelse, mennesker kan spille fallit i, i forsøget på at magte. Salmen indledes i vers 1 med en direkte henvendelse til Gud, skaberen (l.1) og opretholderen af alt liv (l. 2-4). Den fortsætter næsten klassisk med en slags syndsbeholdelse (v. 1, l.5 til v. 3, l.4) om vores egen uformåen. Dette ender ud i en påkaldelse og bøn om indsigt (v. 3, l. 5-6) som danner baggrund for gentagelsen af en række centrale udsagn fra Jesus (v. 4-5): l.1 - Matt 6,24; l. 2 - Matt 7,13f; l.3 - Matt 18,23; l.5 - Luk 22,24f; l. 6 Matt 19,23f og Luk 1,53, og i vers 5: l. 1 - Joh 13,35 og 15,9; l. 2 - 1 Mos 2,15; l. 3 - Fristelsen; l. 4 - Matt 18,1f; l. 6 - 1 Kor 13,8. Salmen afsluttes med en bøn om at lade livet åbne sig fornyet, på trods af død og undergang (v. 6).

Opgaveside

Dansk

- ⇒ Skriv en anmeldelse af salmen og kom også ind på, hvad den siger om mennesker i dag – siger den noget om mennesker i dag? (jf. v. 2-3)
- ⇒ Ved hvilke lejligheder kan man bruge salmen? (Begravelse? Dåb? Høst? Konfirmation? – om livet generelt). Diskutér først to og to, så to og to, men med en anden. Til sidst tage det op til en brainstorm på tavlen (CL).

Kristendom

- ⇒ Sammenlign Gud og Fanden som nævnes i vers 4.
 - Hvordan er menneskets magt overfor fjenden? (I fællesskabet er mennesket stærkt)
 - Hvordan bliver fjenden besejret? (v. 5)
 - Hvad mener salmedigteren i de sidste to linjer i vers 4? (Der er ikke et hierarki i Guds rige/i døden)
- ⇒ Lav en brainstorm over hvilke(n) fanden/'djevle', man har i dag – eventuelt start med, at de diskuterer det to og to, dernæst fire og fire (CL). Lad børnene tegne/male et billede med nutidens og deres dagligdags djævle.
- ⇒ Tal om hvem man hylder i salmen. Hvilke mennesker hylder man i dag? Og hvorfor?

Musik

- ⇒ Dans salmen: i kredsdans (Er bedst at lave, når de har sunget den nogle gange og kender den). Man danner kreds med hinanden i hånden og går venstre om, mens man skiftevis kigger på sin makker på den ene side (linje 1 og 3) og på den anden side (linje 2 og 4). Derefter går alle ind mod midten og løfter hænderne op undervejs (linje 5) og tilbage igen, mens hænderne tages ned (linje 6).

Billedkunst

- ⇒ Mal et billede, der illustrerer menneskets hjælpeløshed og kampen mellem det gode og det onde i menneskelivet (se bilag 4).
- ⇒ Tal først kort med eleverne om vers 3-6, deres temaer og salmens titel. Sæt eleverne sammen to og to og giv dem hvert deres billede fra bilag 4. Lad dem udlægge og fortælle billederne for hinanden. Til sidst i plenum skal et par af eleverne fortælle, hvad den anden har fortalt dem om billedet (CL). Hvad siger salmen om det der sker på billederne?
- ⇒ Tegn en tegnsérie på to sider, der beskriver bevægelsen fra vers 2 til vers 5 – fra ragnarok til kærlighedens liv.

41 Lille Guds barn, hvad skader dig

1 Lille Guds barn, hvad skader dig?

Tænk på din Fader i Himmerig!

Han er så rig, han er så god,
ingen kan stå hans magt imod.

O, Gud ske lov!

2 Føden og klæden, hus og hjem,
skulle Guds børn gå vild om dem?

Mennesket lever af Guds ord,
hjemme har børn, hvor fader bor.

O, Gud ske lov!

3 Fuglen i skov, på mark og fjeld
synger i gry og så i kvæld,

sover så sødt på kampesten
som under tag på kvist og gren.

O, Gud ske lov!

4 Ikke den pløjer eller sår,

lægger ej op fra år til år,
dog hvor bønder af hunger dør,
finder den lille fugl et frø.

O, Gud ske lov!

5 Yndig er blomsten klædt og boldt,

dejligst at se på fjeldet goldt,
ikke den spinder, ej den syr,
dronning er dog dens dragt for dyr.

O, Gud ske lov!

6 Blomst kommer op, og blomst går ud,

hvad er vel den for Himlens Gud
noget at regne mod de små,
som for hans åsyn evig stå!

O, Gud ske lov!

7 Lille Guds barn i verden her,

hold dig da til din Fader nær!
Spørg om hans magt og kærlighed,
stol kun på ham og hvil i fred!

O, Gud ske lov!

8 Føden og klæden nok du får

af ham i morgen som i går.
Og når hans sol for dig går ned,
arver du al hans herlighed.

O, Gud ske lov!

Teksten er skrevet af N.F.S. Grundtvig
Melodien er en dansk folkemelodi 1814

Kort beskrivelse af Grundtvig og hans tid

Grundtvig levede i den periode i Danmarks historie, vi kalder romantikken. Den faldt fra omkring 1800-1875 og var en reaktion på oplysningstiden i 1700-tallet, hvor man forsøgte at forklare alt i verden med fornuften. Det mente romantikerne ikke, man kunne. De mente, at følelserne spiller en større rolle i menneskenes liv end forstanden og fornuften.

Kort beskrivelse af Grundtvig og salmerne

Grundtvigs salmer er i høj grad tænkt og skrevet ud fra, at de skulle bruges i kirken til gudstjenester. Det betyder, at næsten alle Grundtvigs salmer er skrevet i vi-form (vi synger, vi samles, vi beder osv.). De er skrevet til at blive sunget i fællesskab, modsat mange af de ældre salmedigteres, fx Kingo og Brorsons salmer, der ofte er skrevet i jeg-form, fordi de handler om digterens eller den enkelte kristnes tanker og tro. Grundtvig så at sige moderniserede salmen. Gennem den fælles salmesang og deres indhold ville han gøre folk gladere og styrke dem i troen. Tidligere salmedigtere beskrev Gud som en streng dommer, men Grundtvig fremstillede ham som en vældig, men kærlig skikkelse. Tidligere havde man sunget om død og lidelse, og salmerne mindede om klagesange. Grundtvig mente, at salmerne skulle være jubelsange, at de skulle genlyde af liv og lyst, fordi det kristne budskab er budskabet om, at livet er stærkere end døden, og at Gud er en kærlig Gud, der tilgiver mennesket dets synder. En del af de ældre salmer er rene suk: *ak, jeg skal dø, ak, jeg er en synder*, men i følge Grundtvig skulle det være mere *tak, tak, tak*, end *ak, ak, ak*. Livet på jorden var det vigtigste. Han mente ikke, at man levede en hård tid på jorden med mange prøvelser for så efter døden at komme i Himmelen. I de gamle salmer hed det, *at der ikke er noget så herligt som Guds rige, men det ligger på den anden side af dette liv, altså efter døden*. Nej, siger Grundtvig, Guds rige er *også* jorden. "Mit land, siger Herren, er himmel og jord, hvor kærlighed bor."

Beskrivelse af salmen

Salmen er sandsynligvis skrevet omkring 1855-56. Salmen står som en tak for Guds forsyn - 'O Gud ske lov'. Den blev først trykt i en skolesammenhæng. Den enkle udfoldelse af tankegangen har da også et klart pædagogisk anstrøg. I talrige salmer kredser Grundtvig om barnekåret (v. 6), der gør, at også den voksne hører til i Guds rige, som børn hører hjemme hos deres forældre. Salmen trækker på en af kirkeårets mest fremtrædende prædiketekster: det såkaldte 'ubekymredens evangelium' (Matt 6,24-34), der skildrer Guds børns ubekymrede tillid til Guds magt og gode hensigt - som gøres nærværende i et nordisk høstlandskab. Ligesom for blomsterne og fuglene skal Gud nok sørge for mennesket, og skulle de dø (v. 4), så er de dog til evig tid levende for Gud (v. 6). Ordforklaring: v. 5: bold - frugtbar; 'dronning er dog...' - selv en dronning kan ikke købe blomstens pragt. Lignelsen om himlens fugle og markens liljer er en hyppig anvendt kilde til inspiration hos Grundtvig (se salme 4, 99, 674, 729).

Opgaveside

Dansk

- ⇒ Hvilke sætninger synes du stadig er brugbare i dag? Hvilke er blevet for gammeldags?
- ⇒ Fordel alle stroferne i to rækker – en der handler om 'Himmel', en der handler om 'Jord'/'Verden'. Hvad betyder de to ord for det der står i salmen?
- ⇒ Sammenlign 'Lille Guds barn, hvad skader dig' med digtet af Halfdan Rasmussen:

Den stærkeste mand
Den stærkeste mand i verden
kan bære en flodhest i tænderne
og løfte en sporvogn fra skinnerne
imens han klapper i hænderne.
Men sætte en blomst på et lille strå
og farve den vældige himmel blå
og skænke sin søster en mælketand
det evner han ikke, den stærke mand!

Kristendom

- ⇒ Hvordan er kristendommens forståelse af det himmelske og det jordiske, når man ser på denne salme? Skriv det op i en opdeling på tavlen.
- ⇒ Læs op fra Matt 6,25-34. Hvilke dele af salmen er taget herfra? Hvad siges der om 'Guds rige'? Hvad siges der om at bekymre sig?
- ⇒ Tal om forestillinger om livet efter døden sammenlign evt. med andre religioner (<http://www.religion.dk/artikel/248633:Tvaerreligiose-emner--Forholdet-til-doeden-ifem-Religioner>)

Musik

- ⇒ Vekselsang: Salmen kan synges som en vekselsang således, at pigerne synger første og tredje linje og drengene anden og fjerde linje og alle synger femte linje: " O, Gud ske lov! ".
- ⇒ Dans en salme: Stil op i to rækker over for hinanden med ca. 1 meters afstand. I første linje bevæg 4 langsomme trin ind mod hinanden. Begynd med højre fod. I 2. linje tag hinanden i hænderne og sving armene frem og tilbage. 3. linje bevæg jer 4 langsomme trin fra hinanden. I 4. linje klapper alle i sidemandens hånd i melodians rytme. Afslut i 5. linje med, at alle drejer rundt om sig selv i fire takter.

Billedkunst

- ⇒ Salmen bygger på skønheden i naturen: Overvej et øjeblik hvordan naturen plejes/misholdes i nærheden af, hvor du bor eller går i skole. Kan du gøre noget for at naturen bevarer sin skønhed og liv? Tegn først billedet af et af problemerne, bagefter en mulig løsning på det.

786 Nu går solen sin vej

1 Nu går solen sin vej
for at skinne på andre,
for alle på jorden har brug for dens lys,
og de håber og venter
på dagen, du skaber,
for kun i din sol, Gud, kan livet fornyes.

2 Nu går landet til hvile,
og travlheden dæmpes,
og hjemmene fyldes af aftenens musik.
Vær med den, kære Gud,
der må sidde alene,
og den, der nu slider sig træt på fabrik!

3 Nu er timen til stilhed,
til bøn og til tanker,
til ord, som har vægt, og som kræver et svar.
Kom og rør ved os, Kristus,
så vi bliver åbne
for glæden og livet og freden, du har.

4 Nu er timen, hvor du
dømmer alt det, vi gjorde,
som vendte os bort fra vor næste og dig.
Nu er timen, hvor du
sletter alt det, der skiller,
hvor du siger: Kom, og vær hjemme hos mig!

5 Nu går solen sin vej,
men vi er ikke ene,
for du, Herre, lever og vender vor frygt,
så når du er i mørket,
er det ikke mørke,
når du er iblandt os, da sover vi trygt.

Teksten er skrevet af Holger Lissner
Melodien er komponeret af Erik Sommer.

Kort beskrivelse af Lissner og hans tid

Vi os i slutningen af det 20. århundrede. Siden Grundtvigs dage er der sket kolossale omvæltninger i samfundet: det er gået stærkt med den industrielle udvikling, informationssamfundet er kommet til. Befolkningen er flyttet fra land til by. Kulturen på arbejdsmarkedet har ændret sig, så en stor del af de arbejdsdygtige voksne arbejder uden for hjemmet – med øget behov for institutionspasning af børn og gamle til følge. Arbejdstiden er nedsat, men tempoet i hverdagen er alligevel skruet op: de mange krav og tilbud presser sig på og gør tilværelsen hektisk for mange mennesker, med ustabile kernefamilier til følge. En stigning i brug af massemedier, fører til stigende globalisering og en stigende indflydelse udefra. Tiden præges af øget individualisme, frem for fokus på fællesskabet. Det er stadig majoriteten af den danske befolkning, cirka 85%, der er medlem af folkekirken. Men samfundet er mindre homogent end tidligere. Religionskritikken er for alvor slået igennem, i en årrække har der været sat et modsætningsforhold mellem kristendom og en materialistisk verdensopfattelse. Men nu mod slutningen af århundredet spores der en fornyet interesse for det religiøse – som dog ikke kun retter sig mod kirken, men også bredere som en ny religiøsitet med åndelig selvudvikling af individet som mål. For mange mennesker har udviklingen medført, at gammel litteratur og gamle salmer virker fremmedartede.

Kort beskrivelse af Lissner og salmerne

Holger Lissner er født i 1938 på Fyn, er uddannet som lærer og teolog. Han har undervist både i folkeskolen og på efterskole og højskole, før han blev præst. Han har skrevet salmer og sange siden 1969. Drivkraften i hans arbejde har været at finde et nutidigt sprog at forkynde og synge på, så moderne mennesker føler, at det kommer dem ved. Det gælder både ordene og musikken. Han skriver et sted: "Vi, der skriver salmer, skriver de sange, vi selv mangler; og vi skriver, fordi vi har brug for at synge salmer, der får vore hjerter til at synge. Vi skriver, fordi vi skal holde gudstjeneste i overmorgen og i os selv mærker afstanden mellem de gamle salmers sprogtone og det, vi selv ønsker at sige. Vi skriver, fordi vi kan se og høre på vore menigheder, at de er fremmede over for nogle af de givne store ord og toner. Der er sket meget i verden, i teologien og i musikken og det danske sprog, siden Grundtvig døde" (Hymnologiske Meddelelser 1997, nr. 2 s. 50).

Beskrivelse af salmen

Salmen er skrevet i 1980 til FDFs landslejr. Den er en aftensang, men også en bøn til Gud. En bøn for livet, for næsten og for os selv. Salmen har en almen erfaringshorisont, der går på tværs af generationer. Den holdes nærværende ved f.eks. henvisningen til det industrielle samfund (v. 2). Den står ikke som en afsluttet forkyndelse, men efterlader i stedet en udfordring (v. 3), nemlig at skabe et rum for stilhed, bøn og tanker, men træder så også til side for 'ord, som har vægt, og som kræver et svar' (v. 3). Og på den måde bliver aftenstiden en selvransagelsens time, hvor der i lyset af kristendommens store budskab falder dom over vores gerninger (v. 5).

Opgaveside

Dansk

- ⇒ Hvad er salmens tema? Hvornår kan man synge den?
- ⇒ Hvad vil det sige at blive trøstet? Tal om hvordan mennesker får trøst og hvorfra vi henter livsmod (jf. v. 5)
- ⇒ Diskutér forskellen mellem de seks salmer – vælg f.eks. salme 752 og sammenlign med salme 786. Hvilke forskelle er der i sprog, fortæller, måde at beskrive Gud og hvilke ligheder, forskel mellem morgen- og aftensalme? Hvad er solen billede på i de to salmer?
- ⇒ Find de steder i Lissners salme, der viser, at det er en moderne salme. (f.eks. travlhed – hjemmets ro; arbejde på fabrik)
- ⇒ Hvad vil digteren have os til at gøre i vers 3 og 4?
- ⇒ Snak om betydning af vers 1 og 5. Skriv op i to kolonner forskellen som det beskrives på lys og mørke/sol og måne. Diskutér, hvorfor vi ofte bliver bange og utrygge i mørket.
- ⇒ Lav et aftendigt

Kristendom

- ⇒ Hvordan beskrives Gud i denne salme? (Solens lys - mørket)
- ⇒ Læs Salmernes bog 139,11-12 i det Gamle Testamente. Hvilket vers er skrevet ud fra disse ord? (v. 5)
 - v.11 Siger jeg: »Mørket skal dække mig,
lyset blive til nat omkring mig«,
 - v. 12 så er mørket ikke mørke for dig,
natten er lys som dagen,
mørket er som lyset.
- ⇒ Tal om solen som et symbol for Kristus: Hvorfor kan man sammenligne Kristus med solen? Hvad er solen ellers et symbol på? Hvad er et symbol i det hele taget? Find andre eksempler på symboler. Gennemgå eventuelt flere kristne symboler. (se kopiark bilag 5) Se også <http://www.kristendom.dk/artikler/2005/kvartal4/symboler2005>
- ⇒ Udover arbejdet med solen som symbol – kan man tage fat i lyset som tema; hvilken betydning har lyset for vores verden; for dagens rytme, årstiderne, for naturen i det hele taget, for menneskene?

Musik

- ⇒ Dans en salme: Stil op i to kredse inde i hinanden. Ansigterne i de to kredse vender mod hinanden, således at den inderste kreds har ryggen mod midten, dvs. at de to kredse ser på hinanden, mens de går rundt. Bevægelsen: I linje 1 og 2 tages 4 langsomme trin mod højre. (begge kredse begynder mod højre, således at de kommer til at gå hver sin vej.) I linje 3 tages et trin til højre og de hilser på den overfor (buk/nej). I linje 4 og 5 gentages øvelsen (fra linje 1 og 2) denne gang mod venstre. I linje 6 gentages linje 3.

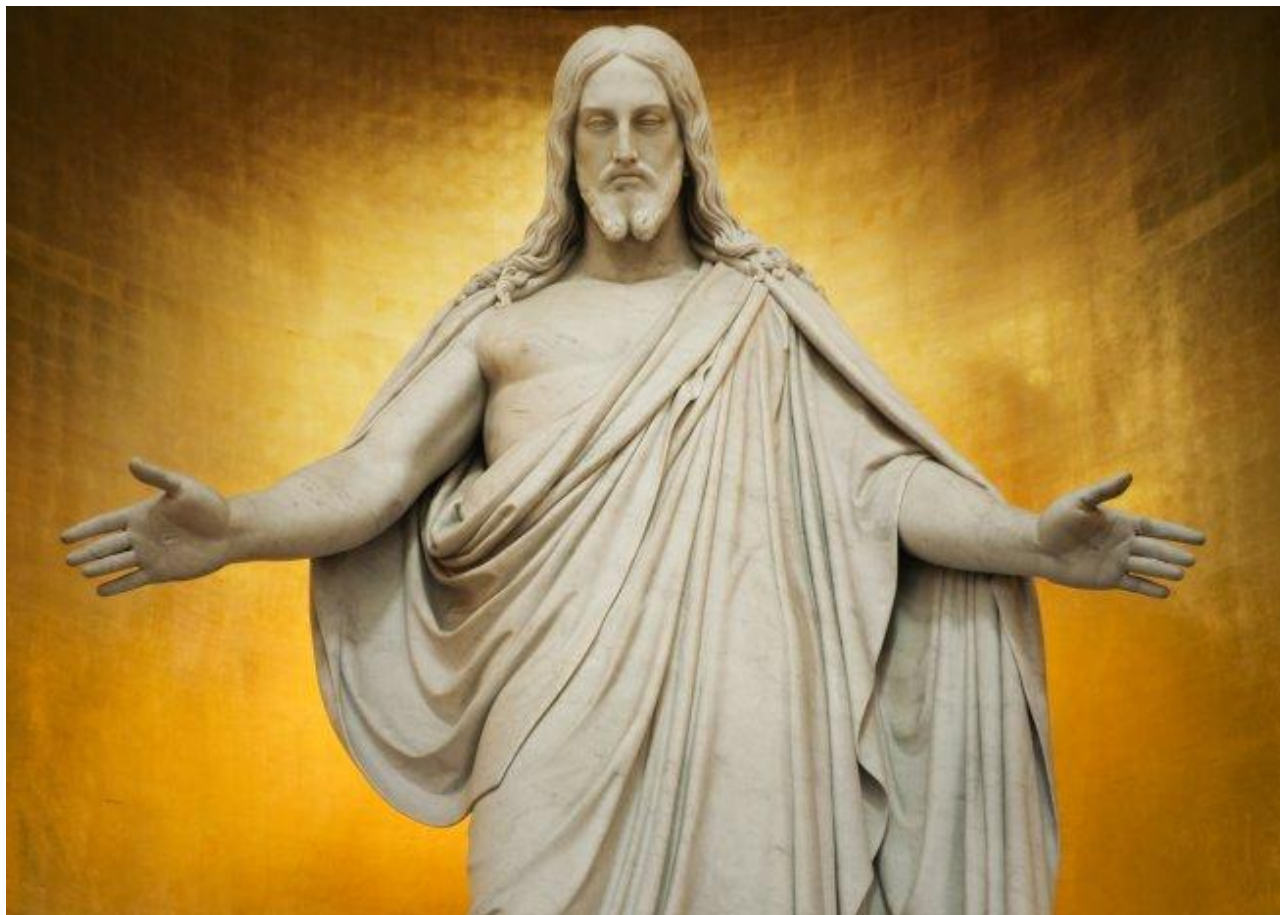
Billedkunst

- ⇒ Lav en billedserie (evt. fotoserie, hvis muligt) af landet/byen/stranden/arbejdspladsen/hjemmet i aftenstemning. Vis eventuelt billede af solnedgang som inspiration (se bilag 6)

Bilag 1

Bilag 2

Den opstandne Kristus af B. Thorvaldsen

Bilag 3

Ved alkymistens kilde - Thor Olav Foss

Bilag 4

'De kalder hende Dumbo' af Cypherx / Jennifer Thomas

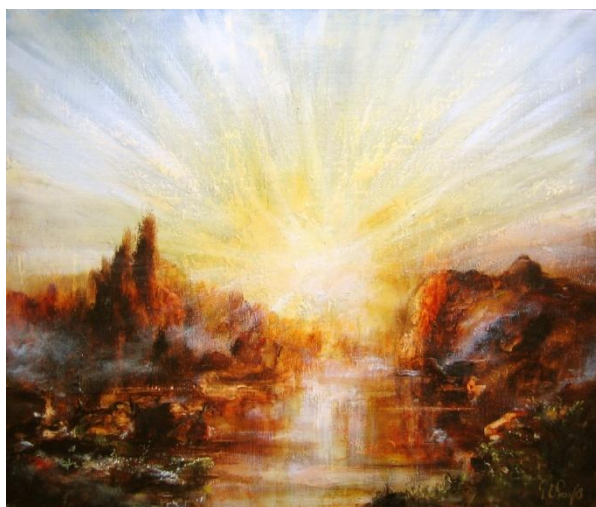

'Det syke barn' af Edvard Munch

Bilag 5

Bilag 6

Lux Eterna – Thor Olav Foss